

نفوذ هنر باستانی ایران در مغرب زمین

از غرب به شرق یا از شرق به غرب

شاهنشاهی ایران در گذشته سهم بزرگی در ایجاد تمدن جهانی و خوشبختی بشر بر عهده داشته است «گوبینو» نویسنده و مستشرق و معروف فرانسوی که به ایران و ایرانیان علاقه زیادی نشان داده کلام پر معنی و آبداری راجع به کشور ما زده می گوید:

«چه میشد اگر یک ممت یونانی در تنگه ترموپیل در مقابل لشگریان ایرانی مقاومت نمی کردند». گوبینو بعد چنین جواب می دهد: «در آن صورت تمدن امروزی مغرب زمین با شکست یونانیان در مقابل لشگریان ایران سرنوشت دیگری پیدا میکرد». امروز ما میتوانیم عبارت «گوبینو» را به طریق دیگری تفسیر کنیم، و چنین سؤال کنیم که: «چه می شد اگر یک ممت سرباز مقدونی نظمی را که پدران ما در مشرق زمین بوجود آورده بودند بر هم نمیزدند» و جواب آن را نیز چنین بدهیم.

با ادای این جواب می خواهیم بگوییم اگر نظمی که ایرانیان با زحمات فراوان در مشرق زمین برقرار کرده بودند با حمله لشگریان مقدونی به هم نمی خوردند امروزه ما در بسیاری از موارد از غربیها جلو تر بودیم و مردم سرزمینهای مشرق در آسایش بیشتر بسر میبردند. ما امروز تفوق تمدن دورانهای پر افتخار گذشته خود را با تمدن مغرب زمین مورد بحث قرار نمیدهیم و فقط این تفوق را در زمینه هنری مطالعه مینمائیم. هنر ایران در زمان ساسانیان تا اقصی نقاط آسیا از یک طرف و تا کشورهای غربی اروپا مانند فرانسه اسپانیا از طرف دیگر نفوذ و برتری خود را پایدار کرده است، همانطوریکه امروز ما بسیاری از هنرهای مغرب زمین را بر هنر کشور خود رجحان میدهیم در آن زمان مغرب زمینیها فریفته ظرافت و زیبایی هنر ما بوده اند.

یکی از این هنرها که مغرب زمین را فریفته بود، زری ایران بود که هر مسافری بعنوان یادگار با خود به مغرب میبرد و جای تأسف است که امروز تاریخ هنر زری بافی در ایران از روی همان قطعات زری که از ایران به مغرب زمین یا به شرق اقصی برده شده روشن گردیده است، و در خود سرزمین ما قطعه ای از آن به یادگار نمانده. در اینجا قطعه ای از زری ژاپونی قرن سوم هجری را نشان میدهیم. (شکل ۱) که به سبک زریهای ایران بافته شده و شاهنشاه ساسانی را در حال شکار شیر نشان میدهد. زمینه این زری قرمز است و رنگهای سبز و صورتی و آبی و بنفش نیز در آن به کار برده شده. این قطعه زری امروز در خزانه امپراطوری شوزوین حفظ میگردد، و می توان آن را با بشقاب نقره زرین فام موزه ارمیتاژ در لنینگراد (شکل ۲) که شاپور دوم را در حال شکار نشان میدهد مقایسه کرد. نمونه های دیگر از این قبیل شواهد بسیار زیاد است که متأسفانه نمی توان همه آنها را در

این مختصر گنجانید. کسانیکه با کلیساهای دوران رومان در فرانسه آشنائی دارند توجه کرده اند تا چه اندازه نقوش حضرت مسیح در پیشانی کلیساهای آن زمان شباهت با نقوش متعدد شاهنشاهان ساسانی در روی ظروف نقره، زرپها، پارچه‌ها، منبت کاریها، و گچبریهای ایران دارند کلیساهای دوران رومان متعلق به قرون ده و یازده میلادی می باشد برای نمونه عکس جام خسرو (شکل ۳) را که در کتابخانه ملی پاریس است ارائه داده، از خوانندگان دعوت مینماییم آنرا با نقش برجسته روی سنگ پیشانی کلیسای موآساک در فرانسه (قرن ۱۲) مقایسه نمایید. (شکل ۴) از این گونه نمونه‌ها زیاد است مثلاً قطعه زری ایران که هم اکنون در کلیسای سن ژوزه محفوظ است نمونه دیگری از نقوش ساسانی است که مورد تقلید مغرب زمینی‌ها قرار گرفته. از این مقایسه‌ها می توان نتیجه گرفت که هنر ایران خصوصاً در گفته ساسانیان مورد توجه عموم جهانیان بوده و پدران ما ذوق و سلیقه بخصوصی در ایجاد نقوش زیبا و اشیاء هنری ارزنده داشته اند حال آنکه امروز ما غالباً خود را در این زمینه‌ها وابسته به مغرب زمین می دانیم و پارچه های منقوش به نقش باصطلاح کوبیسم نظر هم میهنان ما را جلب کرده است و هیچ کس حاضر نیست در خانه خود لااقل یادگاری از هنر قدیم پدران ما داشته باشند و آنچه را که داشتیم به خارجیان فروختیم و امروز آن یادگارها در موزه های خارجی باعث افتخار ماست برای احتراز از تطویل کلام اضافه می شود که در زمینه های زیر هنر ایران ساسانی مورد تقلید مغرب زمینی‌ها قرار گرفته:

۱- در بسیاری از کلیساهای رومان در اروپای غربی از ابنیه ایران ساسانی تقلید شده .

۲- نقوش برجسته کلیساهای بسیاری از نقاط اروپا رونوشتی از نقوش ساسانی است

۳- زری‌های ایران مورد توجه تمام جهان بوده .

۴ - موضوع های معمول در نقوش ایران ساسانی روس بسیاری از جعبه‌ها و دیوارهای ابنیه و پارچه‌های مغرب زمین رسوخ یافته

۵- تقریباً تمام آن چه که امروز تحت نام هنر اسلامی شناخته شده از ایران ساسانی به سایر نقاط مسلمان رفته.

۶ - گنبد و ایوان و مساجد چهار ایوانی و قوس‌های جناقی منحصرأ به نقاط دیگر دنیا رفته است

بنابر این نمی توان منکر شد که تمدن و هنر ایران ساسانی در ایجاد تمدن کنونی سهم بسیار بزرگی داشته و نباید آن را ناچیز گرفت.

زری ایران در کلیسای «سن ژوزه» قرن ۱۲ هجری

جام خسرو در موزه کتابخانه ملی

پیشانی کلیسای «مواساک» در فرانسه قرن ۱۲ میلادی

پاریس

بشقاب سیمین زرین فام از شاپور دوم در موزه ارمیتاژ لنینگراد

زری ژاپونی اقتباس از زری ایران متعلق به قرن سوم هجری - در خزانه شوزوین